

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายแพ่งและอาญาเกี่ยวกับ การทารุณกรรมสัตว์และมนุษย์¹

จินตนา กานต์ ตาโม๊ะ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายแพ่งและอาญาเกี่ยวกับการทารุณกรรมสัตว์และมนุษย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทารุณกรรมสัตว์และมนุษย์ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทารุณกรรมและสภาพปัญหาการทารุณกรรมทั้งในสัตว์และมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าสังคมโดยฝีมือมนุษย์ อันทำให้ทั้งบุคคลและสิ่งมีชีวิตซึ่งถูกกระทำเหล่านี้ได้รับความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ การกระทำทารุณมีขึ้นตั้งแต่อดีต จนหลายคนมองว่าเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในสังคม ยิ่งสังคมที่มีการพัฒนามากขึ้นสถานการณ์การทารุณกรรมก็มีแนวโน้มเรื่องความรุนแรงมากขึ้นด้วย การทารุณกรรมสัตว์ การสร้างความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานและ/หรือตายโดยไม่มีเหตุอันสมควรในสังคมที่เจริญแล้วเป็นสิ่งที่ไม่ควรจะเกิดขึ้น เนื่องจากสัตว์และมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต มนุษย์ใช้ประโยชน์จากสัตว์มากมาย ทั้งการเลี้ยงเพื่อเฝ้าบ้าน เลี้ยงสัตว์ การนำมาทำอาหาร นำมาทดลองเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง การให้ความสำคัญแก่สัตว์ในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่มีมากขึ้น จึงเริ่มมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์ของสหประชาชาติ และในอีกหลายประเทศที่บัญญัติกฎหมายคุ้มครองสัตว์ในนานาประเทศ

คำว่า “ทารุณกรรม” หมายถึง การกระทำอย่างโหดร้าย นอกจากนี้สามารถใช้คำอื่นที่สื่อในความหมายเดียวกัน ที่มักพบเจอ เช่น คำว่า “การทรมาน” “การทำร้าย” “ความรุนแรง” เป็น

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายแพ่งและอาญาเกี่ยวกับการทารุณกรรมสัตว์และมนุษย์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี วงษ์วิจิต และ คณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสุวรรณค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. กิจบดี ก้องเบญจกุล

²นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ (ส่วนภูมิภาค จังหวัดเชียงใหม่) คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ต้น จากคำที่กล่าวมานี้ หากพิจารณาจากกฎหมายหลายฉบับ ความหมายของการทารุณกรรมและคำอื่นที่ใช้อย่างเดียวกัน กล่าวโดยสรุปคือ การกระทำใดที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมาน ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่รายละเอียดของการกระทำอันทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานนั้นมีความแตกต่างในแต่ละกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายในแต่ละฉบับที่จะต้องการให้มีการบังคับใช้ที่ต่างกันหรือยังคงความหมายเดียวกัน

ผู้ศึกษาแบ่งปัญหาการศึกษาออกเป็น 3 อันได้แก่

ปัญหากฎหมายในการทารุณกรรมมีอยู่หลายประการที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายแพ่งและอาญาเกี่ยวกับการทารุณกรรมสัตว์และมนุษย์ ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาขอบเขตความหมายของการกระทำอันเป็นการทารุณกรรมตามความหมายของคำว่า “ทารุณกรรม” ปรากฏในพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 จากการเปรียบเทียบความหมายในเรื่องของ “การกระทำการใดๆ” ตามความในกฎหมายอาญา และความเหมือนความแตกต่างของคำว่า “งดเว้นการกระทำ” และ “ละเว้นการกระทำ” ของกฎหมายทั้งสองฉบับ การพิจารณาถึงการกระทำ รวมถึงเรื่องของการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำอันทำให้สัตว์และมนุษย์ได้รับความเสียหายประการใด

ปัญหาประการต่อมา เรื่อง ปัญหาการบังคับใช้โทษทางอาญา เมื่อเกิดการทารุณกรรมขึ้นต่อสัตว์และมนุษย์ การบังคับใช้โทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับการทารุณกรรมกำหนดไว้อย่างไร

และปัญหาประการสุดท้าย คือ ปัญหาการนำหลักการว่าด้วยละเมิดมาบังคับใช้กับการทารุณกรรม การนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดมาใช้ในการทารุณกรรมทั้งในสัตว์และมนุษย์ รวมถึงการกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายต่อผู้ถูกระทำอันเอาการทารุณกรรมไม่ว่าในสัตว์หรือมนุษย์

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงศึกษาการทารุณกรรมสัตว์และมนุษย์มีปัญหาการบังคับใช้กฎหมายแพ่งและอาญาเกี่ยวกับการทารุณกรรมสัตว์และมนุษย์อย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ในการบังคับใช้ต่อผู้กระทำการทารุณกรรม และเป็นการป้องกันมิให้เกิดทารุณกรรม รวมถึงผลของผู้กระทำการทารุณกรรมที่จะได้รับอย่างถูกต้องและมีความเหมาะสมมากที่สุด

การศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายทางแพ่งและอาญาเกี่ยวกับการทารุณกรรมสัตว์และมนุษย์ จุดมุ่งหมายคือการแสวงหาข้อบกพร่องในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทารุณกรรมทั้งในสัตว์และมนุษย์ อันนำไปสู่หนทางแก้ไขข้อบกพร่องนั้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างเป็นธรรม ทั้งในการกำหนดขอบเขตความหมายของการกระทำอันเป็นการทารุณกรรม การบังคับใช้โทษทางอาญา การนำกฎหมายว่าด้วยละเมิดมาบังคับใช้กับการทารุณกรรม โดยผู้ศึกษาได้อาศัยการเปรียบเทียบระหว่างการทารุณกรรมในสัตว์และมนุษย์ ทำให้ได้มาซึ่งข้อสรุปต่อไปนี้

กรณีการทารุณกรรมสัตว์และมนุษย์ ในปัญหาขอบเขตความหมายของการกระทำอันเป็นการทารุณกรรม จากกรณีนี้ได้ศึกษานิยามความหมายของคำว่า “ทารุณกรรม” เหมือนกัน ทั้งในพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับขาดความชัดเจนในเรื่องเจตนา ซึ่งมาตรา 59 วรรคหนึ่ง กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา ฉะนั้นเพื่อลดปัญหาการตีความและเพื่อให้บุคคลได้รับผิดในทางอาญาเมื่อได้กระทำโดยเจตนา หากจะเป็นความผิดทางอาญาก็ต้องมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจน โดยผู้ศึกษาเห็นว่าควรเพิ่มเติมจาก “การกระทำ” เป็น “การกระทำโดยเจตนา” ในนิยามความหมาย “ทารุณกรรม” เพื่อให้เกิดความชัดเจน ในทั้งพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และการทารุณกรรมสัตว์ จากหลักสิทธิสัตว์ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกมีสถานะเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ ดำรงอยู่ในสังคมจริยธรรม จากนี้ความนี้พยายามให้เปลี่ยนทัศนคติว่ามองสัตว์ว่าเป็นทรัพย์สินของมนุษย์ ให้สัตว์มีสิทธิและอิสรภาพที่จะกระทำการใดได้เช่นมนุษย์ซึ่งหรือใกล้เคียงกับมนุษย์ โดยไม่ถูกบังคับ และหลักอิสรภาพ 5 ประการของสัตว์เป็นหลักขั้นพื้นฐานเพื่อดูแลสัตว์ให้มีอิสรภาพ ควรมีการบัญญัติเพิ่มเติมถึงเสรีภาพสัตว์ ว่าสัตว์มีเสรีภาพอิสรภาพใดบ้างและกระทำการใดได้โดยไม่ถูกทารุณกรรม ดังเช่นการบัญญัติเรื่องสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือการบัญญัติเรื่องเสรีภาพไว้ในนิยามความหมายว่าสัตว์มีเสรีภาพและไม่ถูกกระทำการใดๆ อันเป็นการทารุณ ดังเช่นการบัญญัติเรื่องสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือการบัญญัติเรื่องเสรีภาพไว้ในนิยามความหมายของการทารุณกรรม อันจะส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

กรณีการทารุณกรรมมนุษย์ บทกำหนดโทษปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา แม้ไม่การบัญญัติคำจำกัดความคำว่า “ทารุณกรรม” แต่มีการตีความความหมายแต่เป็นแสดงถึงการทารุณกรรมตามประมวลกฎหมายอาญาที่บังคับในปัจจุบันหลายมาตรา และในกฎหมายเฉพาะ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 78 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 4 และกรณีการทารุณกรรมสัตว์ ปรากฏในกฎหมายสองฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มาตรา 31 ถึงมาตรา 35 ซึ่งมีโทษจำคุก ปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยเฉพาะมาตรา 31 กำหนดให้โทษแก่ผู้กระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์ และในประมวลกฎหมายอาญา ภาคความผิด หลุโทษ มาตรา 381 มาตรา 382 สำหรับโทษทางอาญาที่กล่าวมา สิ่งที่เหมาะสมกันทั้งในการทารุณกรรมสัตว์ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 และการทารุณกรรมมนุษย์ตามประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ยกเว้นพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษแตกต่างออกไป เห็นได้ว่า วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งให้ผู้กระทำเจ็ดหลาบ มิกล้ากระทำความผิดซ้ำอีก และเป็นตัวอย่างแก่บุคคลอื่นว่าหากกระทำการทารุณกรรมทั้งต่อสัตว์และมนุษย์ ย่อมได้รับผลร้าย แต่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีวัตถุประสงค์แตกต่างจากการทารุณกรรมของกฎหมายฉบับอื่น จากแนวคิดเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งไม่ได้เน้นการลงโทษผู้กระทำผิด ให้ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู และบำบัดรักษา ควบคุมความประพฤติผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้สำหรับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แทนการลงโทษด้วยโทษจำคุก หรือโทษปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายอาญาก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมอัตราโทษ ของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560 โทษปรับในการทารุณกรรมมนุษย์น้อยกว่าโทษปรับในการทารุณกรรมสัตว์ จนกระทั่งมีการแก้ไขอัตราโทษโดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560 มีการแก้ไขอัตราโทษในหลายมาตรา รวมทั้งมาตราที่เข้าลักษณะเป็นการทารุณกรรม มีอัตราโทษปรับโดยรวมไม่เกินสองแสนบาท อย่างไรก็ตาม เป็นการกำหนดถึงอัตราโทษปรับอย่างสูง มิได้มีการกำหนดอัตราโทษขั้นต่ำไว้

ซึ่งเป็นดุลพินิจศาลจะพิจารณาอัตราโทษปรับในการทารุณกรรมมนุษย์อาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่าอัตราโทษปรับการทารุณกรรมสัตว์ก็ได้แล้วแต่กรณี ปัญหาการบังคับใช้โทษทางอาญา จึงไม่ได้อยู่ที่อัตราโทษสูงหรือต่ำ จึงมิได้เกิดปัญหาเนื่องจากตัวบทกฎหมาย แต่อาจเกิดที่เจ้าหน้าที่พนักงานผู้ใช้กฎหมาย รวมถึงประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมายดังกล่าวด้วยก็ได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการออกกฎหมายที่มีอัตราโทษสูง แต่ปัญหาการทารุณกรรมก็ยังคงเกิดขึ้นจำนวนมาก ไม่ใช่เฉพาะในการทารุณกรรมสัตว์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงเหตุทารุณกรรมมนุษย์เฉพาะกับเด็กและผู้หญิง และเพิ่มอัตราโทษให้สูงขึ้นคงไม่เพียงพอ เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ควรเริ่มแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ การจัดอบรม การให้ความรู้และปลูกฝังพฤติกรรมตั้งแต่เด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งการที่ผู้ใหญ่ ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรส่งเสริม

การนำหลักการว่าด้วยละเมิดมาบังคับใช้กับการทารุณกรรม การทารุณกรรมมนุษย์ที่เกิดความเสียหายไม่ว่าความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือความเสียหายอื่นใด ถือเป็นการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ถึงมาตรา 437 ย่อมเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิด ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดที่กำหนดไว้ใน มาตรา 438 ถึงมาตรา 448 ได้ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อจิตใจ และเมื่อเปรียบเทียบกับ การทารุณกรรมสัตว์ จะเห็นได้ว่า เมื่อเกิดการกระทำทารุณกรรมอันเป็นการละเมิดขึ้นต่อสัตว์ เฉพาะสัตว์เจ้าของสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ในการกระทำละเมิดต่อสัตว์โดยถือว่าสัตว์นั้นเป็นทรัพย์สินเท่านั้น กระทำการทารุณกรรมสัตว์ในประเทศไทยยังมองว่าการทารุณกรรมสัตว์เป็นความผิดเพียงเล็กน้อยไม่มีความร้ายแรง การสร้างหลักเกณฑ์เพื่อคุ้มครองสัตว์รวมถึงการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการทารุณกรรมในสัตว์จึงยังไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ผู้ศึกษาเห็นว่าทำความเข้าใจและผลักดันเรื่องการคุ้มครองสัตว์ให้เป็นวาระสำคัญดังเช่นหลายๆ ประเทศที่มีได้เห็นสัตว์เป็นเพียงทรัพย์สินเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554[Online],

Available URL: [http:// www.royin.go.th/dictionary](http://www.royin.go.th/dictionary), 2554 (มิถุนายน, 25).